

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ: «Πράσινος Πύργος»

ΤΟ ΕΦΗΒΙΚΟ-κοινωνικό μυθιστόρημα της Έλλης Παιονίδου «Πράσινος Πύργος» έχει πολλές αρετές. Για σκοπούς ταξινόμησης και ανάλυσης, οι αρετές αυτές θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε δυο βασικές υποδιαίρεσεις: α) Τις αρετές που εκπηγάζουν από την αισθητική αρτιότητα του έργου και β) τις αρετές που εκπορεύονται από τα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενό του.

Κατά την άποψή μου, η αισθητική αρτιότητα του μυθιστορήματος «Πράσινος Πύργος» συνίσταται: α) Στην πολυεπίπεδη και πολυσύνθετη πλοκή του έργου. β) Στη λιτότητα και την οικονομία του λόγου του. γ) Στην αφηγηματική ροή και δεινότητα του ίδιου λόγου και δ) Στην αυθεντικότητα και το ρεαλιστικό υπόβαθρο των κύριων χαρακτήρων του έργου.

Όσον αφορά τα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενο του έργου, θεωρώ ότι θα μπορούσαν να ταξινομηθούν ως ακολούθως: α) Μηνύματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης. β) Μηνύματα συλλογικής εγρήγορσης. γ) Μηνύματα ηθολογικού χαρακτήρα. δ) Φυσιολατρικά και οικολογικά μηνύματα. ε) Μηνύματα αγάπης για την παράδοση του τόπου. στ) Μηνύματα λυρισμού, ρομαντισμού και νοσταλγίας για την εποχή που τα συναισθήματα είχαν μεγαλύτερη αξία στη ζωή μας.

Πρώτα, ας μιλήσουμε για την αισθητική αρτιότητα του έργου. Η πολυεπίπεδη και πολυσύνθετη πλοκή του μύθου του βιβλίου αποτελεί αδιαμφισβήτητο τεκμήριο αισθητικής ωρίμανσης της ίδιας της συγγραφέως. Έχω την εντύπωση ότι, τουλάχιστον στα κυπριακά χρονικά, πρώτη φορά απαντώνται, σε νεανικό μυθιστόρημα, η ερωτική αφηγηματική γραμμή, η αστυνομική αφηγηματική γραμμή και η κοινωνική αφηγηματική γραμμή τόσο αρμονικά διαπλεκόμενες και τόσο λειτουργικά αλληλουποστηρίζόμενες. Η ερωτική γραμμή του έργου χαρακτηρίζεται από ρομαντισμό, αγνότητα και αφοσίωση. Η αστυνομική γραμμή από ευρηματικότητα, φαντασία και συγγραφικά τρικ που κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη μέχρι τέλους. Όσον αφορά την κοινωνική γραμμή, αυτή χαρακτηρίζεται από συμμετρία, σωστή αρχιτεκτονική δόμηση και φυσιολογική ροή.

Η λιτότητα και η οικονομία του λόγου στο μυθιστόρημα «Πράσινος Πύργος» είναι παραδειγματικές. Στο όλο έργο δεν υπάρχει η παραμικρή χασωμωδία ή χαλάρωση. Η συγγραφέας δεν αναλώνεται σε μακροσυρτές και κορασιτικές περιγραφές. Απουσιάζουν οι πληθυντικοί, ακαδημαϊκής ή φιλοσοφικής υφής, διάλογοι. Αντιθέτως, η Έλλη Παιονίδου διατυπώνει λόγο λιτό, συμπυκνωμένο και καιρίο ενισχύοντας έτσι στον μέγιστο δυνατό βαθμό την προσβασιμότητα των αναγνωστικών κοινού στα μηνύματα που θέλει να εκθέψει και στις αρχές και τις αξίες που επιδιώκει να εμφυσήσει.

Το τέταρτο αλλά το πλέον σημαντικό κεφάλαιο σε ό,τι αφορά την αισθητική αρτιότητα του έργου, στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ, είναι αυτό της αυθεντικότητας και του ρεαλιστικού υποβάθρου των κύριων χαρακτήρων του μυθιστορήματος. Θα έλεγα ότι τόσο οι θετικοί όσο και οι αρνητικοί χαρακτήρες του βιβλίου, κυρίως αυτοί, είναι αρκούντως πειστικοί. Όλοι οι ήρωες του βιβλίου είναι βγαλμένοι μέσα από τη ζωή, μέσα από την κυπριακή ζωή: ο καλοκάγαθος, αγνός, συνεπής, μεθοδικός και στοχοπροσηλωμένος μπάρμπα Θωμάς, ο γενναίος, ιδεολόγος, αλτρομιστής και φιλότιμος έφηβος Στάθης, ο μαχητικός, ευαίσθητος, διεκδικητικός και γεμάτος θέληση για αγώνα δημοσιογράφος Ανδρέας Θαλασσινός. Βέβαια, το ίδιο πειστικός και ενδοχόμενως πιο ρεαλιστικός προδιαγραφών είναι και ο αρνητικός χαρακτήρας του υποουργού Κ., κυνικός, τυχοδιώκτης, χωρίς ηθικούς φραγμούς και αναστολές.

Καιρός όμως να περάσουμε στη δεύτερη υποδιαίρεση των αρετών του βιβλίου «Πράσινος Πύργος», αυτήν που αναφέρεται στα μηνύματα και τις αξίες που διαπνέουν το περιεχόμενό του. Τα μηνύματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης είναι διάχυτα παντού και διαδραματίζουν ρόλο κυρίαρχο και πρωτεύοντα. Ο λόγος της Έλλης Παιονίδου, παρά τη λιτότητα και την απλότητά του, έχει έντονα βαθύ κοινωνικό υπόβαθρο. Ως

εκ τούτου, γίνεται ιδιαίτερα καυστικός, δηκτικός, κριτικός και αξιολογικός λόγος. Τα διδάγματα εξάγονται τόσο απλά, τόσο αυθόρμητα και τόσο άμεσα που δεν αφήνεται περιθώριο παρερμηνείας ή απόδοσης τους σε άγαρμπο διδακτισμό.

Στο βιβλίο σκιαγραφείται, μ' ένα άκρως γλαφυρό και παραστατικό τρόπο, η σύγχρονη Κύπρος της διαπλοκής, της ιδιότητας, του υπολογισμού, των μικροσυμφερόντων και του τυχοδιωκτισμού. Το ατομικό κέρδος τίθεται σε σκληρή αντιπαράβολή με το κέρδος, το όφελος της κοινωνίας.

Το ίδιο έντονα με τα μηνύματα της κοινωνικής ευαισθητοποίησης δίδουν το παρών τους στο βιβλίο της Έλλης Παιονίδου και τα μηνύματα της συλλογικής εγρήγορσης. Οι ήρωες του «Πράσινος Πύργος» δεν είναι μοναχικοί καβαλάρηδες χολιγουντιανών προδιαγραφών. Οι ήρωες του βιβλίου πετυχαίνουν τους στόχους τους και στέφουν με επιτυχία τις προσπάθειές τους μόνο μέσα από συλλογικές διεργασίες, μόνο μέσα από συντονισμένες ενέργειες, στις οποίες τους οδηγεί η συλλογική συνείδηση και η συλλογική ευαισθητοποίησή τους. Οι ήρωες της Έλλης Παιονίδου δρουν με ομαδικό πνεύμα και με πλήρη συναίσθηση της νομοτελειακής αλήθειας ότι δεν υπάρχει υποκατάστατο της συλλογικής μορφής πάλης. Μέσα από το μύθο εκθειάζεται και αναδεικνύεται η συλλογική προσπάθεια των ανθρώπων.

Στο βιβλίο της Έλλης Παιονίδου παρουσιάζεται η σήψη και η διαφθορά της κοινωνίας μας, χωρίς καταγγελτικούς υψηλούς τόνους, χωρίς ρητορείες και απωθητικούς διδακτισμούς. Με απλότητα, λιτότητα, αμεσότητα και πυκνότητα λόγου ψέγονται τα κακώς έχοντα της κοινωνίας μας, χωρίς πλεονασμούς κοσμητικών επιθέτων, αλλά με αισθητικά καταξιωμένη σκιαγράφηση ρεαλιστικών καταστάσεων.

Εδώ θα ήταν καλό να επισημανθεί και μια γεύση από μαγικό ρεαλισμό, όταν ο μπάρμπα Θωμάς συνομιλεί με τα δέντρα, τα φυτά και τα λουλούδια. Βέβαια και η ιστορία αγάπης που αποτελεί και το κύριο υπόστρωμα ολόκληρου του βιβλίου - η κλασική ιστορία αγάπης, πίστης και αφοσίωσης που ζουν αιώνια, της Γαλλίδας Μονίκ και του Κύπριου κηπουρού Θωμά, μέσα από τη γλαφυρή αφήγηση στο γράμμα της εγγονής της Μόνικας προς το νεαρό Στάθη - θυμίζουν, επίσης, κάτι από Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες, κυρίως από το μυθιστόρημά του «Ο έρωτας στα χρόνια της χολέρας».

Ό,τι ισχύει για τα φυσιολατρικά και οικολογικά μηνύματα του βιβλίου, ισχύει και για τα μηνύματα αγάπης για την παράδοση του τόπου. Κι αυτά είναι το ίδιο διάσπαρτα, το ίδιο αρμονικά διαχυμένα στην εξέλιξη όλου του μύθου στο βιβλίο. Στον «Πράσινο Πύργο» είναι αισθητή παντού μια νοσταλγική νότα για το παρελθόν, την αυθεντικότητα, την παράδοση, την απλότητα, τις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων που ακόμη δεν είχαν αλλοτριωθεί από τους ρυθμούς και τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Αυτή η θαλπωρή, αυτός ο γεμάτος αγάπη νόστος για τις ημέρες τού χθες αναβλύζει μέσα από τις μηνίες όλων των κεντρικών ηρώων του μυθιστορήματος και κυρίως μέσα από την αφήγηση του δημοσιογράφου Ανδρέα Θαλασσινού.

Όλα τα πιο πάνω συνδέονται άρρηκτα με το τελευταίο θεματικό υποκεφάλαιο των μηνυμάτων του βιβλίου, αυτό που για σκοπούς ανάλυσης και ταξινόμησης, ονόμασα: Μηνύματα λυρισμού, ρομαντισμού και νοσταλγίας για την εποχή που τα συναισθήματα είχαν μεγαλύτερη αξία στη ζωή μας. Μέσα από αυτά τα μηνύματα οι μεγαλύτεροι αναγνώστες νιώθουν να διεγείρονται και να αφιπνούνται μέσα τους προσωπικά βιώματα, τα οποία ακούσια παραλληλίζονται με τα βιώματα των ηρώων του έργου. Ετσι, διασφαλίζεται άρτια η συμπόρευση αναγνώστη και ήρωα αφηγητή - συγγραφέα, που είναι ό,τι καλύτερο για ένα λογοτεχνικό δημιούργημα. Όσο για τους νεότερους αναγνώστες, υποθέτω ότι κι αυτοί επιτυγχάνουν τον προσωπικό παραλληλισμό μέσα από αφηγήσεις βιωμάτων που άκουσαν διά ζωής από πρόσωπα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντός τους, γονείς, παππούδες και γιαγιάδες. ●

Απόσπασμα από ομιλία που έγινε σε εκδήλωση στην Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών στη Λεμεσό.